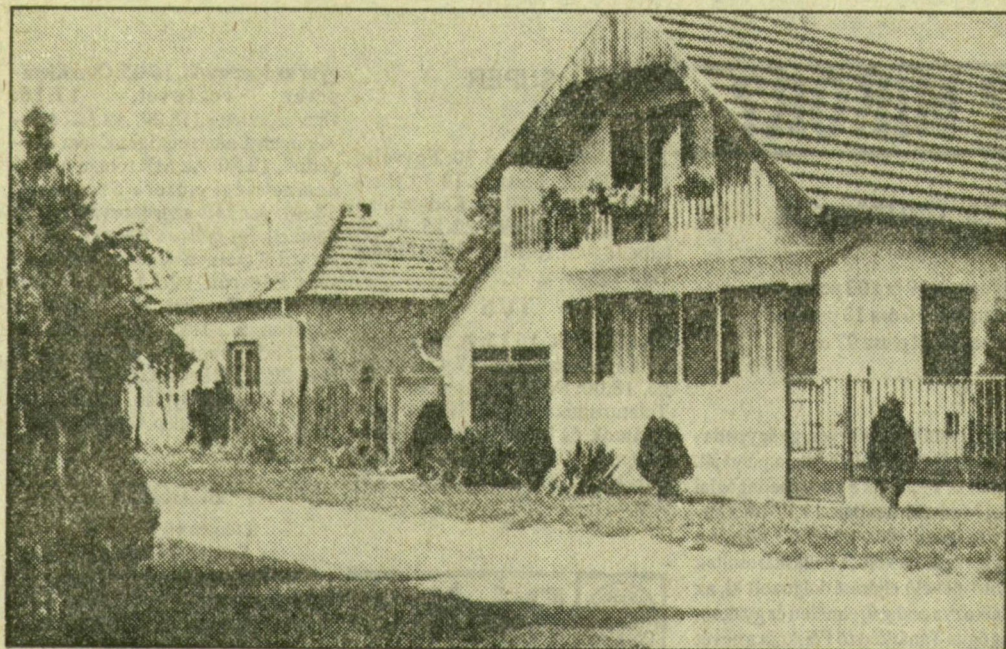

Gyálarét

— paragrafusok között bukdácsolva

„Szeged városától délre telekkönyvileg régebben a jugszláviai Gyálához tartozó, a Tisza keleti új és nyugati holt ága között elterülő rétségnak Gyálai rét a neve, amely a szőregi kincstári uradalom megszűntével a Wiener-Bankverein, majd a gróf Szapáry család, utána Récsai Ede és Lichtenegger Gyula szegedi mérnök birtokába került. A század elején elárverezték. Szerette volna a város megvásárolni, és kisbérletekre osztani, de nagybirtokosok előzik meg. Több major: Fehérpart, Szilágy, Lúdvár épült rajta.

A gyálai rét az első világháború után magyar kézen maradt. Felparcellázták, majd Szilágy helyén szegedi és környékbeli szegényparasztok, munkások új falut alapítanak: Újgyála, 1950-től Gyálarét néven. 1973 óta Szeged városához tartozik.

(Bálint Sándor: A szőregi nemzet)

A gyálaréti falugyűlés résztvevői keserű szájjal távoztak a „faházból”, ügyük ugyanis reménytelennek tűnik. A többség valamilyen fokú önrendelkezést akar — nem elszakadva Szegedtől. Ugyanakkor még az is kétséges, hogy a város képviselőtestületbe tudja-e jelöltjét delegálni. A körzet-határt ugyanis úgy vonták meg a szavazás előkészítői, hogy Szentmihálytelek, Ságvártelep, Hattyastelep és Gyálarét csak egyetlen közös képviselőt küldhet a torony alá.

A választási bizottság megjelent képviselője szerint

minden jogszerű,

mivel a választásokat szabályozó törvény számukra azt írja elő, hogy választókerületenként a lakosság száma megközelítően azonos legyen, a körzethatárokkal a pártok egyetértettek, egyébként is csak ők élhetnek kifogással.

Mivel igazat mondott, a gyálarétiak csak morgolódtak azt vetve fel, hogy ugyan e törvény úgy is rendelkezik, hogy a választókerületek kialakításánál figyelemmel kell lenni nemcsak a nemzetiségi, vallási, hanem a történelmi és egyéb helyi sajátosságokra is. Gyálarét pedig önálló község volt.

Bevallom, magam is kínosan feszengtem volna a városi „jegyző” székében, ha úgy akartam volna Szeged

választókerületi határait összeállítani, hogy abban valamennyi településrész arányos képviselőt kapjon. A törvényalkotó ugyanis

a „politikai átmenet

időszakában nem akarja a még működő helyhatóságokat terhelni az önkormányzati képviselőtestület nagyságának kialakítása körüli vitákkal, ezért maga állapítja meg az új testület tagjainak számát. (Idézet a törvényjavaslat indoklásából.) Így a szegedi 27 egyéni körzetből arányosan tényleg nem jár Gyálarétnek önálló képviselő a (ki tudja meddig tartó) politikai átmenet időszakában.

Mit tehet Gyálarét, ha nem a településrész képviselője jut be az önkormányzatba? Nem sokat, illetve azt hiszem, csupán reménykedhet. Reménykedhet például abban, hogy létrehoznak majd egy olyan képviselőtestületi bizottságot, amely a város külső területeinek gondjaival foglalkozik, s ebbe Gyálarét „küldöttje” is helyet kap. Az esély itt sem túl nagy, hiszen e bizottság tagjainak több mint felét a települési képviselők közül kell választani. Reménykedhet abban, hogy Szegeden is létrejönnek a településrészi önkormányzatok. „a települési képviselők és más választópolgárokból”.

A csak reményekre alapozható reménytelenség, a jóakarata

való teljes kiszolgáltatottság érzése tette keserűvé a gyálaréti falugyűlés hangulatát. Mert végül is

miben dönthet a falu?

A települési önkormányzat a törvény szerint „támogatja a lakosság önszerveződő közösségeinek tevékenységét, együttműködik e közösségekkel.” Gyálarét tehát megszervezheti a maga lakossági érdekvédelmi közösségét — a városi önkormányzat támogatásával akár —, ennek vezetője fontos összekötő kapocs lehet a város képviselőtestülete felé — anélkül persze, hogy a települési képviselő széleskörű jogosítványokkal rendelkezne.

A másik megoldás annyira a magyar jogfejlődésből nőtt ki, hogy joghoz érő barátaim szerint ilyen csak egy magamfajta, jogban járhatlan fejében születhet meg. Az önkormányzati törvény V. fejezete — amint ezt a gyálarétiak is tudják, csak nem kívánnak vele élni — ugyanis arról rendelkezik, hogy lakossági kezdeményezésre sor kerülhet a község-egyesítés megszüntetésére. Ha Gyálarét elszakad, ismét önálló községgé válik. Az önálló községben népszavazás dönthet arról, hogy a település Szegeddel kíván egyesülni. Az újraegyesítés után pedig „a képviselőtestület a településrészt lakóhelyi közösségének — kezdeményezésére — kizárólag a településrészt érintő ügyekben önkormányzati jogokat adhat. Nem tagadhatja meg a kizárólag településrészt érintő hatáskör átruházását; az egyesítéssel létrejött településtől.”

Ugye milyen „egyszerűen” juthat el törvényes keretek között Gyálarét oda, ahova eljutni szeretne? Én remélem, hogy van, lennie kell egyszerűbb megoldásnak is ahhoz, hogy Gyálarét Szegedhez tartozva, de önállóan intézhesse a maga ügyeit.

Varga József

Önállósodnak

„Kényszerházasság után békés válást!”

„(Kényszer)házassággal” 1973-ban Szegedhez csatoltak öt községet. Algyő, Gyálarét, Kiskundorozsma, Szőreg és Tápé önálló, de a várossal szoros kapcsolatban élő település volt a hetvenes évek elejéig. Akkor — az országos megalománia következtében — „Nagy-Budapest” mintájára, több „vidéki nagyváros” a vonzáskörzetébe tartozó településeket — közigazgatási és gazdasági szempontból is — magához csatolta. A községek lakosságát formálisan megkérdezték „házassági szándékukról”: „irányított” falugyűléseken kikényszerítették az igent. A központi településfejlesztési koncepcióról a városiakok véleményét nem akarták tudni. A koncepció helyes voltát azzal igazolták, hogy a „vidéki nagyvárosok” lakosságszámának növelésével ellensúlyoznák Budapestet. (Persze, a megyei vezetők is szerettek volna „igazi” nagyvárosban élni.) Most, mikor a „csatolt” települések lakosai szabadon nyilatkozhatnak a (kényszer)házasságról, kiderült: a többség — az országban 2 ezer 500 — „válni” készül. A Szeged környéki „bolygók” közül Algyő, Kiskundorozsma, Szőreg álláspontját e lap hasábjain is ismertettük. Most a Szeged városi tanács végrehajtó bizottságának titkárat, dr. Tóth Lászlót kértük helyszínelésre, kérdeztük a válás városra gyakorolt hatásáról.

— Az előzményekhez tartozik — mondta —, hogy a századfordulótól 1945-ig az országban tíz törvényhatósági jogú város volt — köztük Szeged is. Ezt a jogállást területének jó részével együtt elvesztette Szegedet a hajdani 816-ról 111 négyzetkilométeres területre szorították vissza 1950-re. A tanácsrendszer kialakításával „megyei jogot” adtak a városnak, majd az öt községgel kötött 1973-as kényszerházasság következtében területét háromszorosára növelték.

— A hetvenes évektől „nagyvárossá” ki-nevezett Szegednek mit hozott a „házasság”, illetve mit veszítettek a volt önálló községek?

— A településeken évek óta elhúzózó fejlesztési problémákat így könnyebben lehetett megoldani. Később olyan normatívákat alakítottak ki, melyek a központi támogatás elosztásakor figyelembe vették a település nagyságát. Pontos mérleget nemigen lehet készíteni, mert nem tudjuk kimutatni: egy-egy környékbeli település hogyan fejlődött volna, ha nem tartozik 17 évig Szegedhez. Egyébként is azt gondolom, Szeged fejlesztése az összvárosi érdeke figyelembevételével történt. Nyilvánvaló ugyanis, hogy például a Somogyi Könyvtár nem csak a belvárosiaknak épült, a kórház fejlesztése sem csupán az alsóvárosiak érdekében történt. A Tisza-hidat sem csak a felsővárosiak használják, s ugyanígy a felújított színházat sem csupán a szegediek látogatják. Tehát vannak olyan fejlesztések, amelyeket nem lehet területrészekre bontani. Ugyanakkor az infrastruktúra állapotában léteznek aránytalanságok. Hogy mást ne említsék: Mihálytelek — mely öt-öt évvel ezelőtt Szeged része — vízellátása csak most, a csatolt községek fejlesztése után fejeződött be, itt a gázvezetés is csak most indult. A nagyváros jellemzője, hogy területrészei különböző ellátási színvonalúak. A Belváros és Szeged telepei között ezért korábban is létezett feszültség, ami nőtt a fejlettebb ellátási színvonalú községek városhoz csatolásával. Úgy látom, a korábban önálló települések „városrészé” válásával elvesztették azt a kohéziós erőt,

amely minden kisebb közösséget összetart. Szerintem ez az a veszteség, amit rövid idő alatt nehéz helyreállítani. Nem véletlen, hogy néhány egykori községben most attól tartanak, nehéz lesz az önállósághoz szükséges helyi népszavazáson többséget elérni.

— A „városrészek” elszakadása, önállósodása milyen módon történhet meg?

— Az elszakadni akaró területek önkormányzati képviselőinek irányításával — a helyhatóság választások után — létre kell hozni egy szavazóbizottságot. Ha ez a bizottság azt terjeszti elő a város képviselőtestületének, hogy az adott terület részönállósodni akar, akkor a képviselő-testületnek kötelessége helyi népszavazást kiírni. A lakosság többségi szavazata feltétele az önállósodásának. A népszavazás eredménye alapján — a kisebbségi véleményt is figyelembe véve — a képviselő-testület a köztársasági elnökhöz fordul. Az állam vezetője hagyja jóvá egy-egy település önállóságát. A városrész azzal a területtel válik önállóvá, amelyikkel 1973-ban „házasságra lépett”. A törvény értelmében egy község akkor lesz önálló önkormányzati egység, ha ott van kiépített közzolgáltatás, az általános iskolának legalább alsó tagozata, körzeti orvosi rendelő, ha ezeket képes fenntartani, illetve ha — egyedül, vagy más településsel társulva — képes jegyzőt foglalkoztatni. Az öt, korábban csatolt község közül Gyálarét ezeknek a feltételeknek nem tud eleget tenni. A többi község képes az önálló életre.

— A „válással” Szeged 25 ezer lakost „vesztene”. Ezért, s a „presztízsvesztés” miatt állítólag nem túl készséges a város a „válóperes tárgyalásokon”: a közlekedési díj, az áramszolgáltatás árának emelésével „fenyegetőzik”.

— Hangsúlyozni szeretném: a város jelenleg nincs döntési pozícióban. Nem állhat elő azzal, hogy működéséhez kéri az 1945 előtti állapot visszaállítását, s nem tiltakozhat a „válás” ellen, pedig a körtöltés mögé „kényszerülve”, valószínűleg mezőgazdasági terület nélkül marad... Tehát, ha a korábban csatolt községek itt akarnak maradni, a városnak kötelessége ezt tudomásul venni; ha el akarnak szakadni, akkor támogatnia kell. A városnak ugyanis érdeke, hogy határában megfelelő ellátási színvonalú települések létezzenek. Nekünk a majdani önkormányzat fejével kell gondolkodnunk, ezért a városi tanács munkatársai segíteni — nem atyáskodni és nem babáskodni — akarnak, hanem szakértelmükkel támogatni szeretnék a volt önálló községek lakossági akaratának teljesülését. A kényszerházasság után békés válást szeretnénk! Ezek a települések eddigi történetük folyamán, de a jövőben is együtt kell, hogy éljenek. A város önkormányzati testülete ugyanúgy, mint korábban, most sem dönthet közlekedési és áramdíjakról. Ellenben felajánlhatja az együttműködést a gazdaságilag önálló községeknek — például úgy, hogy igazgatási feladataikat, ellenszolgáltatás fejében, ellátja. Tisztán kell azt is látni: az önállóságot lehetővé tevő önkormányzati törvényhez kapcsolódó, a települések életét, gazdasági helyzetét alapvetően meghatározó törvények még csak ezután kerülnek a Parlament elé, tartalmuk nem ismert. Tehát a jövő még tartogathat meglepetéseket...

Újszászi Ilona

